

*Труш О. О., к.держ.упр., проф., ХарPI НАДУ,
Лермонтова Ю. О., к.держ.упр., НУЦЗУ,
Куц Ю. О., д.держ.упр., проф., ХарPI НАДУ*

ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ГАЛУЗІ БОРОТЬБИ З КАТАСТРОФАМИ (ЧАСТИНА 2)

У першій частині роботи було розглянуто структуру інституційної системи і функції таких інституцій Європейського Союзу (ЄС,) як Рада ЄС та Європейський парламент у галузі боротьби з катастрофами. Друга частина присвячена дослідженню структури і функцій однієї з основних інституцій ЄС у галузі боротьби з катастрофами – Комісії Європейського Союзу (КЄС).

Ключові слова: *Європейський Союз, інституції ЄС, інституційна система ЄС, катастрофи.*

In the first section of paper examined the structure and function of the institutional system of European Union (EU) institutions as the EU Council and European Parliament in the fight against disasters. The second part is devoted to research of the structure and functions of one of the main EU institutions in the fight against disasters – the European Commission (CEU).

Keywords: *European Union, EU institutions, EU institutional system, disasters.*

Постановка проблеми. Одним з основних напрямків спільної політики Європейського Союзу (далі – ЄС) у галузі безпеки і оборони є напрямок, пов'язаний зі сферою цивільного захисту (далі – ЦЗ) населення і територій від катастроф техногенного та природного характеру, який стосується як кожної із держав-членів, так і ЄС вцілому. Масштаби катастроф все частіше приймають транскордонний характер і держави поставлені перед необхідністю координації своїх зусиль у всіх напрямках. Саме з цією метою в ЄС сформована певна інституційна система, на яку покладено функції попередження, реагування та ліквідації наслідків катастроф.

Підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС та його державами-членами, ратифікація зазначеного документу усіма 28 державами ЄС відкриває перспективу інтеграції до цього об'єднання, створення передумов для стрімкого політичного та економічного розвитку України в партнерстві з Євросоюзом, вимагає від нашої держави вивчення можливостей співробітництва в галузі попередження та ліквідації катастроф, взаємодії з певними інституціями ЄС у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням європейської інтеграції, інституціональної побудови ЄС у своїх наукових працях приділяли увагу Д. Гиллінгхам, Л. Грицаєнко, І. Грицяк, В. Говоруха, Л. Ентін,

Д. Монар, Р. Морган, В. Посельський, О. Рудік, М. Сміт, П. Спірос, В. Стрельцов, Б. Топорнін, Т. Шинкаренко та інші.

Побудова вітчизняної та закордонних систем управління ЦЗ та його складовими розглянута в роботах С. Андреева, М. Брушлинського, Ю. Воробйова, Ю. Глуховенка, В. Доманського, Л. Жукової, О. Мікеева, О. Могильниченка, М. Стеблюка, М. Фалеева, Г. Федулова, В. Федоренка, В. Шоботова, І. Шпільового та інших. Але питанням побудови і функціонування інституційної системи ЄС у галузі боротьби з катастрофами в цілому було приділено недостатньо уваги.

Постановка завдання. Метою роботи є аналіз інституційної системи Європейського Союзу у галузі боротьби з катастрофами.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних інституцій ЄС є Комісія Європейського Союзу (далі – КЄС). Створена у 1951 році в рамках Європейського об'єднання вугілля і сталі як Вищий керівний орган, Єврокомісія піддалася значним реформам, що змінили її функції, положення і значимість. КЄС є центральним елементом в системі інтеграційних інституцій, оскільки саме вона представляє і захищає спільні інтереси Європейського Співтовариства. Єврокомісія є гарантом Договору: вона контролює його виконання державами-членами як в рамках Співтовариства, так і в межах їх національних територій. Ця функція Єврокомісії підкріплена наданими їй широкими повноваженнями: виключним правом ініціативи в законодавчому процесі, правом контролю та правом накладення санкцій. Голова та вищі посадові особи Комісії, що відповідають за окремі напрями політики ЄС (комісари ЄС), призначаються на свої пости терміном на п'ять років з правом повторного призначення. Сьогодні загальна чисельність вищих посадових осіб Єврокомісії становить 28 чоловік [1].

Голові та комісарам Єврокомісії допомагає в їх роботі апарат КЄС, який налічує нині близько 22 тис. службовців і включає:

1. Загальні служби (Євростат, Бюро публікацій, Європейське бюро по боротьбі з шахрайством, прес-служба, генеральний секретаріат).

2. Генеральні директорати, що відповідають за окремі напрями політики ЄС (економічні та фінансові питання, податки і митний союз, сільське господарство, загальний центр досліджень, конкуренція, освіта і культура, зайнятість та соціальні питання, енергетика і транспорт, підприємства, охорона навколишнього середовища, юстиція та внутрішні справи, внутрішній ринок, рибальство, регіональна політика, наукові дослідження, охорона здоров'я і захист споживача, інформаційне суспільство).

3. Генеральні директорати, що відповідають за зовнішні відносини (торгівля, розвиток, розширення, «Євроейд», Офіс гуманітарної допомоги, зовнішні відносини).

4. Внутрішні служби (бюджет, фінансовий контроль, кадрова та адміністративна служба, загальна служба усного перекладу та конференцій, служба письмових перекладів, юридична служба).

З усього різноманіття завдань в галузі зовнішньої і внутрішньої політики, розв'язуваних Єврокомісією, в даній роботі докладно розглядаються діяльність Гендиректорату з навколишнього середовища і регіональної політики, а також Офісу гуманітарної допомоги КЄС в контексті їх діяльності по боротьбі з природними та техногенними катастрофами.

Одним із головних завдань зовнішньої політики ЄС є надання надзвичайної гуманітарної допомоги країнам, постраждалим від природних і техногенних катастроф.

Сьогодні ЄС є одним з основних донорів надзвичайної гуманітарної допомоги у світі. Механізмом та інструментарієм реалізації політики ЄС з надання надзвичайної гуманітарної допомоги країнам, постраждалим від природних і техногенних катастроф є Офіс гуманітарної допомоги КЄС (ОГД КЄС), який був створений в 1992 р. У деяких документах ЄС і в російській редакції перекладу можна зустріти назву цього офісу як Департамент або Бюро. Діяльність цього Офісу є найважливішим напрямком політики Євросоюзу в КЄС.

Офіс Гуманітарної Допомоги КЄС структурно знаходиться в КЄС і складається із двох директоратів і двох самотійних відділів (рис. 1).

Діяльність ОГД КЄС з надання надзвичайної гуманітарної допомоги ЄС визначається регламентом Ради ЄС «Про гуманітарну допомогу» від 20 червня 1996 р. № 1257/96 [2] і ґрунтується на базових гуманітарних принципах.

Основними завданнями ОГД КЄС є такі:

- збір, оцінка та аналіз інформації про гуманітарні операції з надання надзвичайної гуманітарної допомоги;
- фінансова підтримка операцій з надання надзвичайної гуманітарної допомоги, що проводяться неурядовими організаціями (далі – НУО), міжнародними організаціями (далі – МО) і структурами ООН;
- моніторинг та координація заходів з надання надзвичайної гуманітарної допомоги;
- координація програм і проектів у галузі попередження і підтримки готовності сил цивільного захисту з реагування на катастрофи;
- адміністративно-технічна допомога постійним партнерам з питань організації надзвичайної гуманітарної допомоги;
- пропаганда надзвичайної гуманітарної допомоги ЄС;
- фінансова підтримка підготовки кадрів для роботи в галузі надання гуманітарної допомоги, що проводиться в рамках спеціалізованої Мережі гуманітарної допомоги (Network on Humanitarian Assistance, NOHA).

ОГД КЄС не має власних сил і засобів для самотійного надання надзвичайної гуманітарної допомоги і виступає в цій області як класичний фінансовий донор. Практичне надання надзвичайної гуманітарної допомоги на гранти ЄС здійснюють гуманітарні партнери ОГД КЄС. На сьогодні рамкові угоди про партнерство з ОГД КЄС мають близько 200 неурядових організацій, які повинні обов'язково мати реєстрацію в країнах ЄС, міжнародні орга-

нізації – Міжнародний Комітет Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. (МКЧХіЧП) і Міжнародна Федерація Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (МФЧХіЧП), а також 32 структури ООН, серед яких УКГВ, УВКБ, ВПП, ВООЗ та інші. Завдання таких угод – забезпечення через постійних гуманітарних партнерів оперативної доставки першочергових продуктів харчування і медикаментів, медичного обладнання, палива, а також надання послуг в області ЦЗ в країнах, де сталася НС.

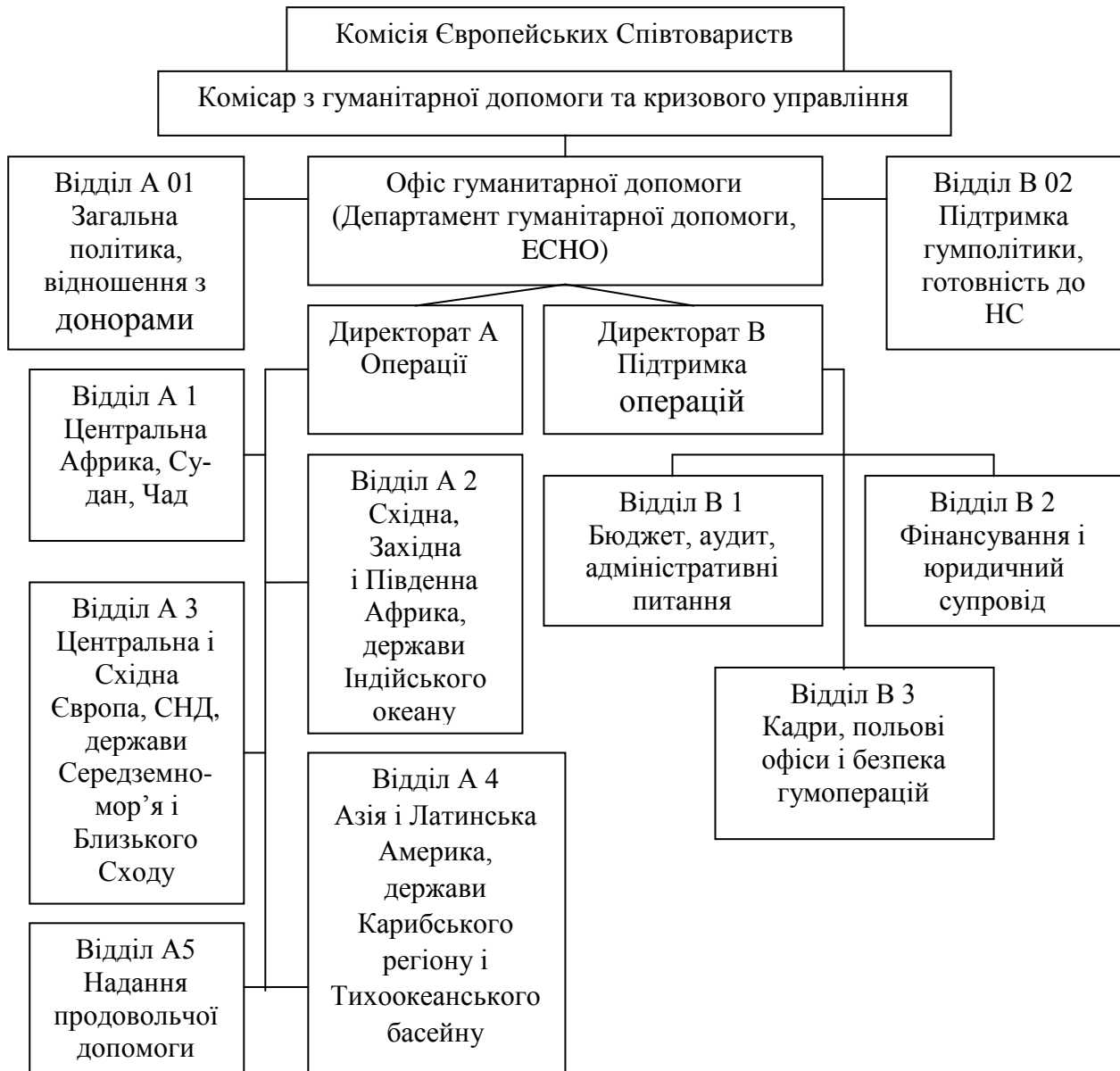

Рис. 1. Структура Офісу гуманітарної допомоги КЄС

Починаючи з 1992 р. і по теперішній час, ОГД КЄС здійснив фінансування надзвичайної гуманітарної допомоги в більш ніж 85 країнах світу. Щорічні витрати ЄС на надання надзвичайної гуманітарної допомоги стано-

влять близько 800 млн. євро, яку отримують в різних країнах світу близько 18 млн. чоловік. ЄС через ОГД КЄС постійно підвищує ефективність і нарощує обсяги надзвичайної гуманітарної допомоги країнам, що постраждали від природних і техногенних катастроф, і прагне вийти на однаковий рівень допомоги, що надається на двосторонній основі країнами ЄС.

Завдяки активній діяльності ОГД КЄС надзвичайна гуманітарна допомога сьогодні займає одну з головних позицій у зовнішній політиці ЄС, а сам офіс є ключовим світовим гравцем на ринку міжнародних гуманітарних послуг.

Політика у сфері цивільного захисту спрямована на захист громадян Євросоюзу та їхньої власності, навколишнього середовища та культурної спадщини від природних і техногенних катастроф, які можуть відбутися як на території Євросоюзу, так і за його межами.

За розвиток і реалізацію політики Євросоюзу у галузі цивільного захисту відповідає Відділ цивільного захисту (ВЦЗ) Генерального директорату з навколишнього середовища КЄС. Генеральний директорат з навколишнього середовища КЄС, яким керує комісар ЄС, складається з 7-ми директоратів (рис. 2). ВЦЗ і Центр моніторингу та інформації (далі – ЦМІ) КЄС, що знаходиться в його розпорядженні, структурно знаходяться в Директораті А вищеназваного Гендиректорату. За штатним розкладом в ВЦЗ КЄС входять 50 співробітників з різних країн ЄС.

Рис.2. Структурні підрозділи КЄС з питань цивільного захисту

Основними завданнями ВЦЗ КЄС щодо розвитку і функціонування

системи ЦЗ ЄС є такі:

- розробка та прийняття нових законів, нормативних документів, актів, інструкцій, сприяння гармонізації національних і законодавств ЄС;
- представлення інтересів КЄС в різних інститутах ЄС з просування питань, що знаходяться в його компетенції;
- розробка і проведення заходів щодо вдосконалення механізму цивільного захисту Співтовариства;
- координація діяльності країн ЄС в галузі попередження, підтримки готовності та реагування на катастрофи;
- координація сил та засобів ЦЗ країн ЄС при реагуванні на катастрофи природного та техногенного характеру як на території Євросоюзу, так і за його межами через ЦМІ КЄС;
- підтримка і доповнення зусиль структур місцевого, регіонального та національного рівня в галузі попередження катастроф, підтримки готовності сил ЦЗ і реагування у разі катастрофи;
- організація міжнародного співробітництва з профільними організаціями третіх країн, структурами ООН, урядовими та неурядовими організаціями;
- підготовка кадрів в області ЦЗ, проведення багатонаціональних навчань, тренувань, конференцій і семінарів;
- розробка та практичне впровадження загальних норм і стандартів з управління катастрофами;
- розробка і реалізація програм і проектів щодо вдосконалення національних систем ЦЗ та підвищення їх ефективності реагування на катастрофи в рамках реалізації загальноєвропейських завдань;
- сприяння розробці новітніх технологій в області боротьби з катастрофами та їх впровадження на рівні ЄС;
- розробка і проведення заходів з боротьби із морськими забрудненнями і хімічними аваріями.

ЄС постійно вдосконалює систему ЦЗ Співтовариства, щоб вона була максимально ефективна для забезпечення безпеки громадян ЄС під час НС природного і техногенного характеру. Ця діяльність спрямована на підвищення ефективності та якості спільних заходів ЄС, які дозволяють об'єднувати сили ЦЗ країн Євросоюзу і максимально зосереджувати колективні зусилля Співтовариства при реагуванні на катастрофи.

Найважливішим елементом системи ЦЗ ЄС є організація управління катастрофами природного і техногенного характеру. На рівні ЄС воно здійснюється ЦМІ КЄС, коли національні дії країн ЄС по боротьбі з НС не достатні і вимагають застосування колективних зусиль Співтовариства для надання допомоги запитуючій країні.

Одне з головних місць у діяльності ВЦЗ КЄС займає робота з інформацією, яка є ключовим елементом успішної співпраці в області ЦЗ ЄС. Точною та своєчасною інформацією користуються не тільки спеціалізовані служби ЦЗ, а й громадяни Євросоюзу, які можуть в будь-який момент стати

заручниками різних катастроф. Без обміну інформацією вся структура співробітництва в галузі ЦЗ ЄС може стати некерованою і неефективною. Основними критеріями цієї діяльності ВЦЗ КЄС є збір, аналіз та розповсюдження інформації щодо природних і техногенних катастроф, а країн ЄС – інформації про наявність і можливості національних сил ЦЗ, військових та медичних ресурсів. Крім цих спеціальних завдань, ВЦЗ КЄС приділяє серйозну увагу підготовці населення ЄС до дій під час катастроф і роботі зі ЗМІ.

Відділ цивільного захисту КЄС продовжує роботи з подальшого обміну інформацією та досвідом з країнами ЄС після завершення заходів з ліквідації катастрофи. У цей період ВЦЗ КЄС організовує підведення підсумків проведеної операції, які спрямовані на визначення найкращого досвіду і пропозицій щодо його застосування в майбутніх надзвичайних гуманітарних операціях ЄС. Обмін інформацією та досвідом між багатонаціональними силами ЦЗ ЄС створюють сприятливі умови по їх зближенню і доповненню один одного.

Співробітництво в галузі ЦЗ ЄС вимагає від національних сил ЦЗ, технічних експертів, інших залучених сил і засобів високої мобілізації і готовності реагування на катастрофи в найкоротші терміни. ВЦЗ КЄС забезпечує таку оперативність на рівні ЄС і надає різну технічну допомогу країнам ЄС, включаючи одержання космічних знімків, надання транспортної та фінансової підтримки.

У ході відновлювальних заходів по ліквідації природних або техногенних катастроф ВЦЗ КЄС спільно з іншими структурами ЄС, включаючи фонд Солідарності ЄС, проводять заходи щодо надання фінансової допомоги постраждалим країнам Євросоюзу.

Наявна законодавча база в галузі ЦЗ ЄС дає можливість ВЦЗ КЄС організувати ефективно і оперативне співробітництво ЄС з національними службами ЦЗ по боротьбі з катастрофами.

На сьогоднішній момент можна відзначити, що основними інструментами, якими ВЦЗ КЄС може проводити політику ЄС в області ЦЗ є:

– Програма дій Співтовариства, яка підтримує основні проекти, робочі зустрічі та підготовку фахівців у галузі попередження, готовності та реагування на катастрофи;

– Механізм ЦЗ Співтовариства, в якому бере участь 31 країна Європи.

На міжнародному рівні КЄС націлений на розширення співробітництва в галузі ЦЗ з країнами-кандидатами в ЄС, країнами Середземномор'я і третіми країнами.

Іншими важливими напрямками діяльності ВЦЗ КЄС є боротьба з хімічними аваріями і морськими забрудненнями.

Поштовхом для прийняття ЄС спеціальних законодавчих заходів щодо попередження та контролю таких техногенних аварій стала аварія на хімічному підприємстві з виробництва пестицидів та гербіцидів у м. Севезо (Італія) у 1976 р., яка призвела до зараження більше 10 кв. миль території і рос-

линного покриву. Близько 600 осіб довелося евакуювати з населених пунктів, 2000 людей змушені були пройти лікування від отруєння діоксином.

04.06.82 р. була прийнята перша директива Ради ЄС «Про небезпечні аварії при деяких видах виробництва» 82/501/ЕЕС (ОJ No L 230 від 5 серпня 1982) – так звана Директива Севезо [3]. Ця директива стала першим керівним документом ЄС з організації робіт на деяких потенційно небезпечних підприємствах і об'єктах.

Пізніше вона двічі доповнювалася директивами Ради ЄС: «Про поправки до директиви Ради ЄС «Про небезпечні аварії при деяких видах виробництва» 82/501/ЕЕС» 87/216/ЄЕС від 19.03.87 р. (ОJ No L 85) [4] і «Про поправки до директиви Ради ЄС «Про небезпечні аварії при деяких видах виробництва» 82/501/ЕЕС» 88/610/ЄЕС від 24.11.88 р. (ОJ No L 336) [5]. Обидві директиви були спрямовані на розширення повноважень базової Директиви Севезо, включаючи можливість моніторингу зберігання потенційно небезпечних речовин у складських приміщеннях.

9 грудня 1996 Директива Севезо була замінена іншою директивою Ради ЄС «Про контроль за аваріями з небезпечними речовинами» 96/82/ЄС - так звана Директива Севезо II [6]. Країнам ЄС знадобилося ще два роки, щоб привести свої національні законодавчі норми, інструкції та інші адміністративні документи відповідно до положень Директиви Севезо II. І тільки з 03.02.99 р. директива стала обов'язковою до виконання для профільних галузей промисловості країн ЄС. В даний час ця директива є основним керівним документом для тисяч підприємств ЄС, які в своєму виробництві користуються різними потенційно небезпечними речовинами.

На основі висновків експертів щодо останніх техногенних аварій, що сталися в ЄС (м. Тулуза, м. Байя Маре, м. Аншеде), вивчення впливу біо-томогенних речовин (онкогенних речовин) і частинок на життєдіяльність людини і навколишнього середовища, Директива Севезо II була доповнена спільною директивою ЄП та Ради ЄС «Про поправки до директиви Ради ЄС «Про контроль за аваріями з небезпечними речовинами» 96/82/ЄС» 2003/105/ЄС від 16.12.03 р. [7].

Нововведення значно розширили повноваження Директиви Севезо II і дозволяють їй проводити моніторинг ризиків у гірничій промисловості і при зберіганні вибухових речовин, включаючи нітрати амонію і добрива, зроблені на його основі.

Крім того, у 2008 р. в Євросоюзі була створена технічна робоча група «Севезо і GHS3», в якій експерти країн ЄС та інших зацікавлених кіл здійснюють переклад категорій додатка I частини 2 Директиви Севезо II відповідно до положень та вимог нової глобальної системи класифікації «GHS». Проект такого документа з'явився в травні 2009. Одночасно ця технічна робота супроводжується вивченням інших опцій адаптації Директиви Севезо II до норм GHS, яка проводиться консультантами КЄС.

Паралельно з заходами в цьому напрямку ЄС провів дослідження

«Вивчення ефективності Директиви Севезо II», яке було сфокусовано на:

- адекватності вимог директиви до її користувачів, завданнях щодо попередження хімічних аварій та пом'якшення їх наслідків;

- реальному впливі вимог директиви по боротьбі з хімічними аваріями і найбільш ефективних шляхах визначення їх якості;

- оцінці ефективності застосування директиви, умовах її реалізації різними країнами ЄС та промисловими секторами, а також її впливі на можливі спотворення ринкової ситуації.

Основна мета цього дослідження – забезпечити ЄС ключовою інформацією і висновками про застосування Директиви Севезо II її користувачами, вплив на політику попередження хімічних аварій, розвиток систем безпеки виробництва та внутрішніх планів на період техногенних аварій.

Це дослідження проводилося Європейським віртуальним інститутом з інтегрованого управління ризиками спільно з фондом LEIA, компаніями INERIS і R-TECH.

Інформацію Гендиректорату з навколишнього середовища КЄС з виконання країнами ЄС Директиви Севезо II по роботі з небезпечними речовинами та організації їх зберігання надає Бюро техногенних аварій (Major Accident Hazards Bureau, МАНВ).

Європа є найбільш великим у світі імпортером сирової нафти і перевалювальним пунктом для її відправки в інші країни світу. Близько 90% нафтопродуктів доставляються до Європи і відправляються з Європи морем.

Для проведення цілеспрямованих заходів по боротьбі з морськими забрудненнями 26.06.78 р. була прийнята резолюція Ради ЄС, яка затвердила «Програму дій ЄС з контролю і зниження забруднень, що викликаються гідрокарбонними викидами в море» ОJ С 162, 08/07/78 р. Ця програма згодом була доповнена заходами ЄС по боротьбі з важкими частинками.

Після аварії з танкером «Еріка», ЄС вирішив посилити свою роль у галузі морської безпеки та боротьби із забрудненнями, викликаними технічним обслуговуванням кораблів і на підставі спільного регламенту ЄП та Ради ЄС (ЄС) № 1406/2002 від 27.06.02 р. утворив Європейське морське агентство з безпеки (European Maritime Safety Agency, EMSA). Завдання агентства – забезпечити технічну і наукову допомогу країнам і структурам ЄС з питань застосування законодавчих норм Євросоюзу з морської безпеки та боротьби із забрудненнями, викликаними технічним обслуговуванням кораблів. У зв'язку з цим в березні 2004 р. EMSA отримала додаткову задачу з реагування на нафтові розливи.

З метою вдосконалення діяльності цього напрямку діяльності в ЄС, 20/12/00 р. було прийнято важливе спільне рішення ЄП та Ради ЄС «Про освіту рамок співпраці ЄС по боротьбі з морськими аваріями або навмисними морськими забрудненнями» № 2850/2000, яке діяло з 01.01.00 р. по 31.12.06 р. Основним завданням цього документа було посилення механізму готовності та реагування по боротьбі з морськими забрудненнями і спрямо-

ване на таке:

1) підтримку і доповнення зусиль країн ЄС по боротьбі з морськими забрудненнями;

2) сприяння вдосконаленню сил і засобів країн ЄС з реагування на морські аварії;

3) просування співробітництва між країнами ЄС щодо забезпечення компенсації від збитку морських аварій відповідно до принципу «хто забруднює – той платить».

В рамках своїх функціональних обов'язків ВЦЗ КЄС надає істотну допомогу Комітетові з контролю і зниження забруднень, викликаних гідрокарбонними викидами в море (утворений рішенням КЄС 80/686/ЄЕС від 25.06.80 р.) через Інформаційну систему ЄС, яка забезпечує обмін даними про готовність сил з реагування на морські аварії та проведенні операції з її ліквідації, а так само Трирічний план, у рамках якого проводяться навчання, обмін експертами, пілотні проекти, спостереження за навколишнім середовищем після аварії.

Заходи країн і структур ЄС по боротьбі з морськими забрудненнями були посилені рішенням Ради ЄС від 23.10.01 р. «Про утворення механізму цивільного захисту Співтовариства» 2001/792/ЄС Euratom. Цей механізм дозволяє країнам ЄС не тільки займатися питаннями ЦЗ, але й запитувати допомогу, отримувати підтримку і координувати заходи, що проводяться країнами ЄС при морських аваріях і забрудненнях.

ЄС виконує центральну роль у відносинах між країнами ЄС як сторона всіх основних регіональних конвенцій та угод стосовно регіональних морів Європи, таких як Гельсінська конвенція щодо захисту Балтійського моря (1992 р.), Боннська угода щодо захисту Північного моря (1983 р.), Барселонська конвенція щодо захисту Середземного моря (1975 р.) і Лісабонська угода щодо захисту північно-східної Атлантики (1992 р.).

Крім цих основних напрямків діяльності в галузі ЦЗ, боротьби з хімічними аваріями і морськими забрудненнями, ВЦЗ КЄС уповноважений надавати сприяння різним структурам ЄС з питань ЦЗ, які є складовою частиною політики ЄС в інших найважливіших областях, таких як боротьба з кліматичними змінами, захист водних ресурсів, землі та лісів, моніторинг ядерних відходів, охорона здоров'я, освіта та телекомунікації.

Природа все частіше підносить жителям Європи неприємні сюрпризи, змушуючи діяти невідкладно. З кожним роком проблем стає, на жаль, все більше. Так, у 2002 р. значна частина Європи постраждала від великомасштабної повені, яка завдала величезний економічний і матеріальний збиток країнам Центральної Європи.

Це подія поставила перед представниками країн ЄС необхідність звернути особливу увагу на координацію спільних дій з подолання великомасштабних НС. У зв'язку з цим в Берліні у серпні 2002 р. відбулося спеціальне засідання представників КЄС, яке в пресі отримало назву «Саміт Великої Во-

ди». Головуючий тоді в КЄС представник Данії та керівники найбільш постраждалих від повеней країн Центральної Європи спробували об'єднати свої зусилля в цьому напрямку. Результатом цієї зустрічі стало прийняття спільного рішення про заснування спеціального фонду ЄС. Спираючись на статтю 159 Договору про ЄС, представники КЄС, що брали участь у засіданні, постановили, що у разі виникнення великомасштабної катастрофи кожна країна ЄС могла б отримувати додаткові фінансові кошти на їх ліквідацію.

Рада ЄС, яка проходила 11 листопада 2002 р., на підставі рекомендації учасників «Саміту Великий Води», затвердила регламент «Про заснування Фонду солідарності Європейського Союзу» № 2012/2002 (ОJ 2002 L 311/3), для надання фінансової допомоги при природних і техногенних катастрофах і вирази європейської солідарності країнам і регіонам ЄС, постраждалим від катастроф. Даний регламент виступає як статут фонду.

Таким чином, фонд солідарності ЄС (ФСЄС), починаючи з 2002 р., перетворився на додатковий інструмент реалізації регіональної політики ЄС, і став відноситися до числа структурних фондів Співтовариства, який управляється Гендиректоратом регіональної політики ЄС (ГДРП ЄС).

Говорячи про функціонування ГДРП ЄС, необхідно відзначити, що основним завданням його діяльності є посилення економічної, соціальної та територіальної згуртованості ЄС, підвищення ефективності регіональної політики, створення умов для розширення ЄС, розвиток конкурентності, надання фінансової допомоги при природних і техногенних катастрофах.

Схема взаємодії структур ЄС при реагуванні на природні й техногенні катастрофи і евакуацію громадян ЄС при кризах та місце ГДРП у цій системі показані на рис. 3.

ГДРП ЄС управляє трьома основними фондами, а саме:

- Регіонального розвитку ЄС, який підтримує інвестиції в країни ЄС;
- Згуртованості ЄС, який підтримує фінансуванням проекти з транспорту і довілля країн ЄС;
- Так званим «інструментом структурної політики для країн-кандидатів у ЄС», який підтримує фінансуванням розвиток транспортних мереж і вдосконалення інфраструктури по захисту навколишнього середовища.

Крім того, ГДРП ЄС відповідає за діяльність:

- Фонду солідарності ЄС, який надає фінансову допомогу країнам ЄС при катастрофах природного і техногенного характеру;
- Групи віддалених регіонів ЄС, яка надає фінансову допомогу щодо пом'якшення несприятливих умов у цих регіонах;
- ЄС за вкладом у Міжнародний фонд щодо Ірландії, який спільно з програмою PEACE, реалізованої в рамках Структурного фонду ЄС, спрямований на досягнення миру в Північній Ірландії.

Мета ФСЄС – надавати фінансову допомогу країнам ЄС і країнам-кандидатам в ЄС при катастрофах природного і техногенного характеру, якщо прямих збиток, заподіяний ними, становить понад 3 млрд. євро в цінах

2002 р. або 0,6% валового національного доходу країни. Країни ЄС, сусідні з постраждалою країною, чи країни-кандидати в ЄС, які постраждали від цієї ж катастрофи, теж можуть отримати допомогу, навіть якщо заподіяна ним шкода не досягла вищезазначеного порога.

Рис. 3. Взаємодія структур ЄС при реагуванні на природні й техногенні катастрофи і евакуацію громадян ЄС при кризах

У виняткових випадках кошти ФСЄС можуть застосовуватися при великомасштабних катастрофах, коли заподіяні серйозні руйнування економічної стабільності одному з регіонів Європи та порушена життєдіяльність величезного числа громадян ЄС. При таких катастрофах КЕС приймає рішення щодо надання фінансової допомоги конкретно в кожному окремому випадку.

Фонд Солідарності ЄС має річний бюджет близько 1 млрд. євро. Одна третина цієї суми повинна залишатися на 1 жовтня кожного року, для покриття непередбачених потреб, які можуть виникнути до кінця поточного року. У виняткових випадках або якщо ресурсів до кінця поточного року залишається недостатньо, цей дефіцит може бути покритий за рахунок бю-

джету ФСЕС наступного року. Розмір суми для покриття такого дефіциту становить 7,5% (близько 75 млн. Євро).

ФСЕС доповнює фінансові витрати країн ЄС при проведенні надзвичайних операцій з:

1) оперативного відновлення об'єктів інфраструктури в галузі енергетики, питної води, каналізації, транспорту, телекомунікацій, охорони здоров'я та освіти;

2) забезпечення тимчасовим житлом і надання послуг першої необхідності постраждалому населенню;

3) забезпечення захисту культурної спадщини та інфраструктури;

4) очищення зони НС.

Країна ЄС звертається за фінансовою допомогою в КЄС протягом 10 тижнів після перших руйнувань. КЄС розглядає звернення постраждалої країни і при визнанні обґрунтованості звернення, пропонує бюджетним структурам ЄП та Ради ЄС активувати ФСЕС для виділення запитуваної суми. Після отримання позитивного рішення ЄП та Ради ЄС, КЄС підписує угоду з країною ЄС, яка запитує допомогу, і провадиться необхідне фінансування.

Країна ЄС, яка запитує допомогу, повинна організувати взаємодію з ФСЕС, негайно направити це фінансування на заходи з ліквідації катастрофи і відповідати за їх цільове використання. У випадку, якщо країна ЄС, яка запитує допомогу, протягом року повністю не використала виділену фінансову допомогу, то вона повинна повернути залишки КЄС.

Робота ФСЕС в 2004 р. була перевірена палатою аудиторів, яка вказала на необхідність подальшого вдосконалення цього інструменту ЄС, особливо в області оперативного виділення коштів країнам-бенефіціарам, критерію прозорості для мобілізації коштів і посилення моніторингу за їх використанням.

Це послужило підставою КЄС для прийняття 06.04.05 р. пропозиції «Про новий регламент ФСЕС» COM (2005) 108 final.

Висновки. Розглянувши структуру і завдання основних інтеграційних інститутів ЄС по боротьбі з катастрофами природного і техногенного характеру, можна зробити наступні висновки:

1. Основні інтеграційні інститути ЄС мають у своєму складі спеціалізовані структури по боротьбі з катастрофами природного і техногенного характеру, підкреслюючи життєву важливість даної області в діяльності Співтовариства.

2. На рівні ЄС створена достатня кількість різних структур, що відповідають за питання боротьби з катастрофами природного і техногенного характеру, які дозволяють ефективно вирішувати системні питання цивільного захисту Співтовариства та надання надзвичайної гуманітарної допомоги.

3. Завдання та сама структура цих спеціалізованих організацій постійно вдосконалюється відповідно до сучасних викликів і загроз.

Однак необхідність узгодження всіх документів між спеціалізованими організаціями основних інтеграційних інститутів, а також з країнами ЄС,

призвело до природного створення складних і тривалих бюрократичних процедур при прийнятті рішень, що істотно позначається на оперативності при виконанні практичних заходів щодо боротьби з катастрофами природного і техногенного характеру.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Європейської КОМІСІЇ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu>.

2. Регламент Ради ЄС «Про гуманітарну допомогу» від 20 червня 1996 р [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996R1257:EN:HTML>.

3. Директива Ради ЄС «Про небезпечні аварії при деяких видах виробництва» 82/501/ЕЕС [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31982L0501:EN:HTML>.

4. Директива Ради ЄС: «Про поправки до директиви Ради ЄС «Про небезпечні аварії при деяких видах виробництва» 82/501/ЕЕС» 87/216/ЕЕС [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31987L0216:EN:HTML>.

5. Директива Ради ЄС «Про поправки до директиви Ради ЄС «Про небезпечні аварії при деяких видах виробництва» 82/501 / ЕЕС» 88/610 / ЕЕС [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31988L0610:EN:HTML>.

6. Директива Ради ЄС «Про контроль за аваріями з небезпечними речовинами» 96/82/ЄС [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1996L0082:20081211:EN:PDF>.

7. Директива ЕП та Ради ЄС «Про поправки до директиви Ради ЄС «Про контроль за аваріями з небезпечними речовинами» 96/82/ЄС» 2003/105/ЄС [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:345:0097:0105:EN:PDF>.

8. Рішення Ради ЄС 2012/2002 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=C>J:L:2002:311:0003:0008:EN:PDF>.